

KS. MICHAŁ WIDERA ^{a, @}

 0000-0002-7849-8887

^a Uniwersytet Opolski; Wydział Teologiczny; Instytut Nauk Teologicznych,
ul. Wojciecha Drzymały 1A, 45-342 Opole, opolskie, PL

[@] WideraMichal@O2.PL

SPOŁECZNO-PATRIOTYCZNA DZIAŁALNOŚĆ KS. FRANCISZKA BIENIASIEWICZA (1878–1947)

Słowa kluczowe: ks. Franciszek Bieniasiewicz, zabór rosyjski, II Rzeczpospolita, Krzepice, Starokrzepice, działalność społeczna, aktywność patriotyczna, organizacje społeczne, Złoty Krzyż Zasługi.

Abstrakt: Artykuł prezentuje wielopłaszczyznową aktywność społeczno-patriotyczną ks. Franciszka Bieniasiewicza, którą podejmował w zmieniających się okolicznościach politycznych w pierwszej połowie XX wieku. Działalność ta miała na celu poprawę warunków życia głównie mieszkańców parafii w Krzepicach i Starokrzepicach oraz wpływała z troski duszpasterskiej o wiernych powierzonych jego opiece. Zaangażowanie duchownego obejmowało inicjowanie i wspieranie stowarzyszeń o charakterze finansowym, oświatowym, rolniczym i pożarniczym, a następnie zostało ukierunkowane na rozwijanie Akcji Katolickiej. W pracy zwrócono również uwagę na podejmowane przez niego działania patriotyczne. Aktywność ta, wykraczająca poza standardową posługę kapłańską, została uhonorowana przyznaniem mu w 1937 r. Złotego Krzyża Zasługi za osiągnięcia na polu pracy społecznej.

Sekcje: [Wprowadzenie] > 1. Rys biograficzny ks. Franciszka Bieniasiewicza > 2. Aktywność w instytucjach finansowych > 3. Wkład w upowszechnianie szkolnictwa > 4. Stowarzyszenia spożywców > 5. Straż ogniowa > 6. Stowarzyszenia Akcji Katolickiej > 7. Zaangażowanie patriotyczne > [Zakończenie].

KS. MICHAŁ WIDERA (1990–); 2015, kapłan archidiecezji częstochowskiej; 2015, mgr: teologia (UPJPII, Kraków); 2018, lic. nauk teologicznych (UPJPII, Kraków); 2021, dr nauk teologicznych: historia Kościoła (UO, Opole); zainteresowania naukowe: II Rzeczpospolita, dzieje diecezji kujawsko-kaliskiej i częstochowskiej.

Aktywność duszpasterska ks. Franciszka Bieniasiewicza, która była zasadniczym kierunkiem jego działalności kapłańskiej, przypadła na okres zmian społecznych i politycznych po wydaniu przez cara Mikołaja II ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia 1905 r., podczas dwóch wojen światowych, a przede wszystkim – w czasie II Rzeczypospolitej. Dynamicznie zmieniające się okoliczności życia ludności i warunki funkcjonowania parafii, w których posługiwał, stały się dla niego bodźcem do podejmowania aktualnych wyzwań społecznych, które dalece wykraczały poza jego podstawowe obowiązki.

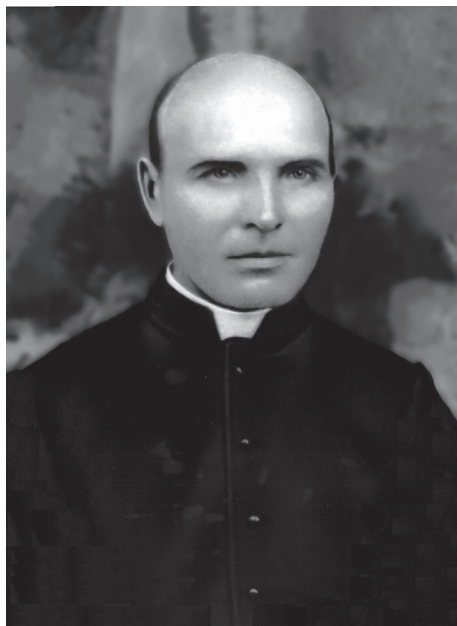
Postać ks. F. Bieniasiewicza doczekała się dotąd dwóch ujęć biograficznych, a jego działalności w Starokrzepicach poświęcono wiele uwagi w monografii dotyczącej kościelnej przeszłości tej miejscowości¹. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie jego wielowektorowego zaangażowania społeczno-patriotycznego, podejmowanego równolegle z oddziaływaniem duszpasterskim na wiernych i troską o stan materialny kolejnych placówek duszpasterskich. W pracy wykorzystano archiwalia zdeponowane w 10 archiwach o proveniencji kościelnej i państwowej oraz źródła drukowane i materiały prasowe relacjonujące aktywność społeczną w omawianym okresie. Ich analiza umożliwiła przedstawienie omawianego zagadnienia w układzie problemowym.

1. Rys biograficzny ks. Franciszka Bieniasiewicza

Franciszek Bieniasiewicz urodził się 25 stycznia 1878 r. w rodzinie Ignacego i Petroneli z domu Bartkowskiej w Kowalach k. Praszki, a w 1885 r. wraz z bliskimi zamieszkał w Praszce. Początkowo kształcił się w miejscowej szkole powszechnej, a w czasie wakacji kontynuował naukę pod kierunkiem brata i jego kolegi, będących uczniami gimnazjum w Częstochowie. W 1892 r., po pozytywnym zdaniu egzaminu, został uczniem drugiej klasy progimnazjum w Zamościu, które ukończył z wyróżnieniem. Następnie w 1895 r. rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne i formację do kapłaństwa w seminarium duchownym we Włocławku, ale w 1899 r. przerwał naukę ze względu na zły stan zdrowia. W kolejnych latach został zatrudniony w cegielni, początkowo przy kopaniu gliny, a następnie w magazynie.

¹ W.P. Wlaźlak, *Ks. Franciszek Bieniasiewicz (25 I 1878 r. – 12 IV 1947 r.)*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej”, 80(2006), nr 6–8, s. 142; M. Widera, *Z dziejów parafii w Starokrzepicach. W 110. rocznicę poświęcenia kościoła*, Opole 2023, s. 421–423; tenże, *Bieniasiewicz Franciszek*, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy? Słownik biograficzny*, t. 1, red. K. Kęsik, M. Widera, Krzepice 2025, s. 28–30.

W 1905 r. wznowił studia we Włocławku i w 1907 r. przyjął święcenia kapłańskie. Jako wikariusz został skierowany do parafii w Zagórowie k. Konina (1907–1909), Lubienia k. Włocławka (1909–1910) i Krzepic (1910–1917). W tej ostatniej placówce duszpasterskiej zaangażował się dodatkowo w działalność społeczną. Ponadto w ciągu siedmiu lat nie tylko spełniał własne obowiązki, ale również wspierał sędziwego ks. proboszcza Ignacego Bromskiego² w pracy administracyjnej i troszczył się o stan materialny nieruchomości kościelnych. Jego staraniem m.in. wzniesiono nowe budynki gospodarcze (obory i stodołę). Zaangażowanie w tej dziedzinie było doskonałym przygotowaniem

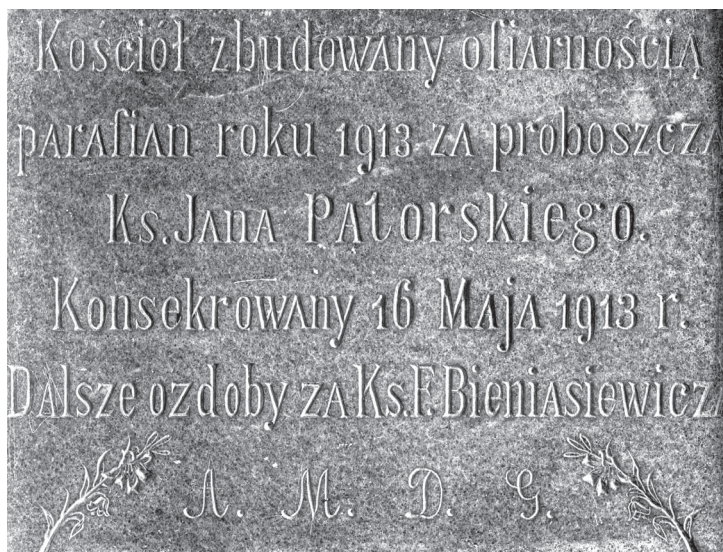
Fot. 1. Ks. Franciszek Bieniasiewicz
Źródło: Archiwum Parafii w Starokrzepicach

do podjęcia zadań proboszczowskich w pobliskich Starokrzepicach, gdzie należało m.in. sfinalizować prace związane z wykończeniem wnętrza kościoła, który został wzniesiony w latach 1909–1912 i poświęcony 16 maja 1913 r. przez biskupa kujawsko-kaliskiego Stanisława Zdzitowieckiego³.

Funkcję proboszcza tej parafii pełnił w latach 1917–1938. W tym okresie został inkardynowany do nowo powstałej diecezji częstochowskiej (1925). Wkrótce po odzyskaniu niepodległości przez Polskę jego staraniem rozpoczęto prace projektowe nad ołtarzem Matki Bożej, który w 1921 r. ustawiono w południowej części transeptu świątyni. W tym samym roku zakupiono również ołtarz Świętej Rodziny, a w 1925 r. – ołtarz św. Józefa.

² Ks. Ignacy Bromski (1835–1923) – proboszcz parafii w Krzepicach (1897–1921), zob. P. Kostrzewski, *Bromski Ignacy*, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy?*, s. 35–37.

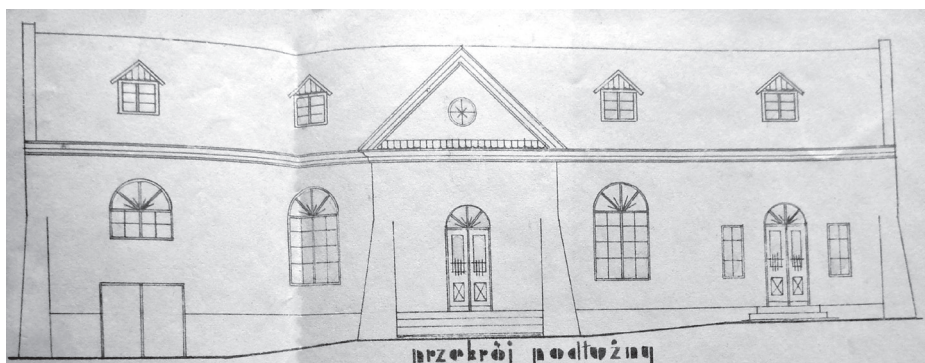
³ AACz, Akta Personalne (AP), sygn. 8, Curriculum vitae ks. Franciszka Bieniasiewicza z 4 kwietnia 1921 r.; *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis vladislaviensis seu calisiensis pro anno Domini 1897*, s. 18 (Schematyzm diecezji kujawsko-kaliskiej – SchK-K, przy każdym cytowanym schematyzmie będzie podany rok); SchK-K 1898, s. 17; SchK-K 1899, s. 17; SchK-K 1906, s. 16; SchK-K 1907, s. 18; SchK-K 1908, s. 56; *Zmiany w diecezji „Goniec Częstochowski”* (GonCz), 1(1907), nr 274, s. 3.

Fot. 2. Tablica upamiętniająca poświęcenie kościoła

Fot. Michał Włoch, 2022 r.

W 1927 r. wykonano ołtarz boczny poświęcony Najświętszemu Sercu Pana Jezusa do północnej części transeptu, a w 1928 r. – drewnianą ambonę z płaskorzeźbami według projektu Antoniego Małka z Częstochowy. Z kolei w 1936 r. stolarz J. Matyska z pobliskiej Kostrzyny ukończył kredencję na paramenty liturgiczne do zakrystii. Poza troską o wyposażenie kościoła w 1934 r. ks. F. Bieniasiewicz rozpoczął budowę domu parafialnego, w którym organizowano spotkania organizacji religijnych i społecznych.

Projekt elewacji frontowej domu parafialnego, 1934 r.

Źródło: Archiwum Parafii w Starokrzepicach

Inne działania na rzecz poprawy stanu materialnego placówki duszpasterskiej, a jednocześnie wynikające z konieczności otoczenia odpowiednią opieką religijną wiernych wiązały się z przejęciem poprawosławnej kaplicy w Podłężu Królewskim, która w okresie zaborów została wzniesiona dla potrzeb funkcjonariuszy Straży Granicznej. Na prośbę mieszkańców tej wioski należącej do parafii w Starokrzepicach proboszcz rozpoczął kroki prawne w kierunku przejęcia kaplicy, ale nie udało się ich sfinalizować do wybuchu II wojny światowej. Mimo to kaplica została odnowiona i dostosowana dla potrzeb mieszkańców wyznania katolickiego, a następnie odprawiano w niej niektóre nabożeństwa. W zakresie działalności duszpasterskiej ks. F. Bieniasiewicz m.in. powołał parafialny oddział Trzeciego Zakonu św. Franciszka z Asyżu (1917), zorganizował siedmiodniowe misje ludowe, które przeprowadzili ojcowie redemptoryści (1920), a także pozytywnie odpowiedział na prośby mieszkańców Bobrowej i Stanek w sprawie zmiany ich przynależności parafialnej. W 1921 r., ze względu na mniejszą odległość do kościoła w Starokrzepicach niż do dotychczasowej świątyni parafialnej w Żytniowie, bp S. Zdzitowiecki przyłączył obie miejscowości do parafii w Starokrzepicach.

W latach dwudziestych XX w. nastąpiło pogorszenie stanu zdrowia ks. F. Bieniasiewicza. Ze względu na chorobę płuc w każdym roku wyjeżdżał na kilkutygodniowe kuracje m.in. do Szczawnicy (1926, 1928). Wymagało to zapewnienia odpowiednich zastępstw w pracy duszpasterskiej, tym bardziej, że przez ponad 20 lat posługi w tej parafii mógł korzystać z pomocy wikariusza zaledwie przez kilka lat⁴.

Fot. 4. Tablica upamiętniająca misje parafialne z 1920 r.

Fot. ks. Michał Widera, 2023 r.

⁴ AACz, AP, sygn. 8, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej w Częstochowie z 6 czerwca 1926 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do

W 1938 r. ks. F. Bieniasiewicz wyraził chęć zmiany dotychczasowej placówki duszpasterskiej i poprosił bp. Teodora Kubinę o powierzenie mu parafii w Wielgomłynach k. Przedborza, która posiadała większą liczbę wiernych i stale obsadzone stanowisko wikariusza. W dniu 9 września 1938 r. spełniono jego prośbę i mianowano proboszczem w tej miejscowości. Wkrótce z dotychczasową gorliwością rozpoczął prace konserwacyjne budynków parafialnych. Ponadto jego staraniem zakupiono dodatkowe grunty i powiększono cmentarz oraz wyremontowano organy i zakupiono szaty liturgiczne. Jednak w kolejnych latach z powodu zaawansowanego wieku i aktualnych okoliczności związanych z działaniami wojennymi jego aktywność duszpasterska uległa znacznemu zahamowaniu, ale pozostał na dotychczasowym stanowisku. Ponadto w 1945 r. zdiagnozowano u niego chroniczne osłabienie mięśnia sercowego, dlatego zamierzał złożyć rezygnację z urzędu proboszcza i prosił władzę diecezjalną o udzielenie mu dyspensy od postu eucharystycznego, ponieważ odprawianie Mszy św. na czczo było dla niego ogromnym wysiłkiem. Swoje położenie opisywał w następujący sposób: „O śmierci wciąż myślę i zdaje mi się, że niedaleki kres i koniec mego życia. Sporo kolegów moich młodszych, silniejszych i zdrowszych już jest w grobie, a mnie P[an] Jezus i M[atka] Boża trzyma-[ją] przy życiu, na posterunku jeszcze”⁵. W 1946 r. wyjechał na kurację do Krynicy, a na początku 1947 r. trafił do szpitala w Częstochowie. Zmarł 12 kwietnia 1947 r. i został pochowany na cmentarzu w Starokrzepicach⁶.

Prześwieatnej Kurii Biskupiej w Częstochowie z 1 czerwca 1928 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 11 czerwca 1929 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 30 maja 1931 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 31 lipca 1932 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 11 lipca 1933 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Waszej Eksceleacji Najdostojniejszego Pasterza z 18 kwietnia 1934 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 24 czerwca 1935 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 22 czerwca 1936 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwieatnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 12 maja 1938 r.; Archiwum Kurii Metropolitalnej w Częstochowie (AKMCz), Akta parafialne (APar), sygn. 133/295, Starokrzepice [1920–]; Archiwum Klasztoru Redemptorystów w Krakowie, sygn. K–II, Kronika Domu Krakowskiego, t. 2: lata 1914–1924.

⁵ AACz, AP, sygn. 8, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Waszej Eksceleacji Najczcigodniejszego Arcypasterza z 12 listopada 1945 r.

⁶ Tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Waszej Eksceleacji Najdostojniejszego Pasterza z 3 września 1938 r.; tamże, Pismo Biskupa Częstochowskiego Teodora Kubiny do Przewielebnego Księdza Franciszka Bieniasiewicza, proboszcza w Starokrzepicach z 9 września

2. Aktywność w instytucjach finansowych

Bankowość spółdzielcza na ziemiach polskich była wzorowana na rozwiązaniach funkcjonujących w innych krajach i sięga ona okresu zaborów. Jej celem było przeciwstawianie się wyzyskowi ekonomicznemu, zwalczanie lichwy, utrzymanie polskiego stanu posiadania i dążenie do ogólnego postępu społecznego. W zaborze rosyjskim rozwój spółdzielczości kredytowej przebiegał wolniej niż na pozostałych terenach zajętych nie tylko ze względu na niski poziom ekonomiczny ludności, ale również z powodu negatywnego nastawienia władz do tego typu działalności, którą postrzegano jako walkę o tożsamość narodową i niepodległość⁷.

W czerwcu 1912 r. powstała Spółdzielcza Kasa Stefczyka w Krzepicach, a jednym z jej inicjatorów był ks. Franciszek Bieniasiewicz. Następnie pełnił on funkcję członka Zarządu tej instytucji. Ponadto w okresie pełnienia posługi wikariusza w mieście i proboszcza w Starokrzepicach, przynajmniej do 1921 r., należał do Rady i Zarządu Towarzystwa Pożyczkowo-Oszczędnościowego w Krzepicach. Na tych stanowiskach nie zawsze spotykał się z życzliwością ze strony miejscowej ludności. W 1915 r.

Fot. 5. Tablica upamiętniająca założycieli Kasy Stefczyka w Krzepicach, 1987 r.

Fot. ks. Michał Widera

1938 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Waszej Eksceleńcji Najczcigodniejszego Pasterza z 10 kwietnia 1944 r.; tamże, Świadectwo lekarskie wydane przez dr St. Bombińską-Nieracką z 28 grudnia 1945 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwietnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 2 stycznia 1946 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwietnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 14 maja 1946 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwietnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 1 lipca 1946 r.; Archiwum Parafii w Wielgomłynach, brak sygn., Księga wizyt biskupich parafii Wielgomłyn [1877–1954]; tamże, brak sygn., Unikat aktów zmarłych w par. Wielgomłyn od 1942 r. do 1947 r.; Właźlak, *Ks. Franciszek Bieniasiewicz*, s. 142; Widera, *Z dziejów parafii w Starokrzepicach*, s. 289, 421–423; tenże, *Bieniasiewicz Franciszek*, s. 28–30.

⁷ A. Rosa, *Działalność banków spółdzielczych*, w: *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi*, t. 2, red. M. Halamska, M. Stanny, J. Wilkin, Warszawa 2019, s. 1080, 1082.

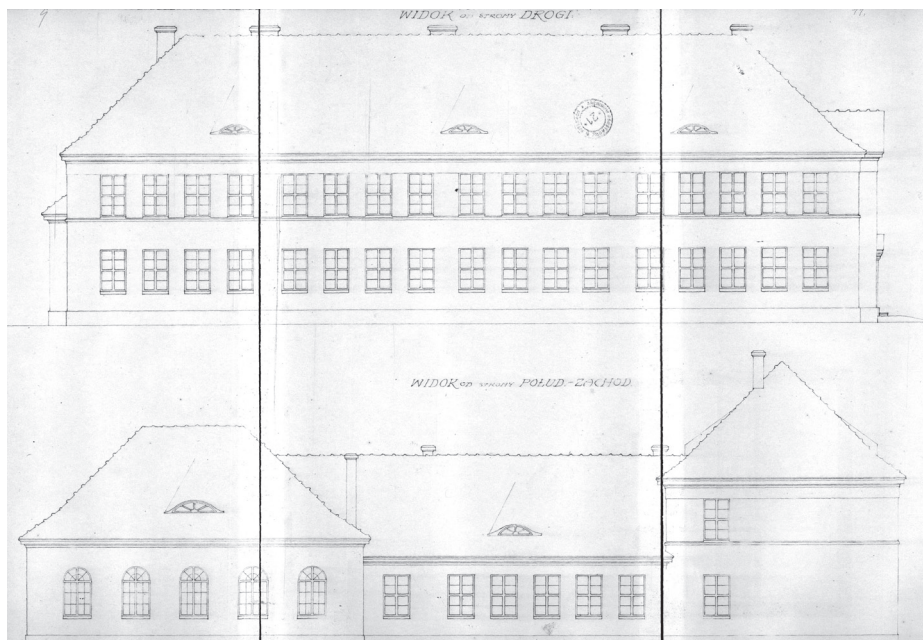
duchownego odwiedziła matka Stanisława Dederki z Krzepic, która przyniosła ze sobą weksle i pieniądze z zamiarem uregulowania zaległości, jednak została ona odesłana do załatwienia sprawy drogą formalną w kasie w Krzepicach. Po spłaceniu długu czuła się jednak pokrzywdzona w stosunku do osób, które pokryły swoje zadłużenia w kolejnych latach, ponieważ w czasie I wojny światowej w zaborze rosyjskim doszło do deprecjacji rubla i chaosu walutowego, a w konsekwencji – do drastycznego spadku realnej wartości długu. W konsekwencji w 1932 r. kobieta oskarżyła ks. F. Bieniasiewicza o przyjęcie od niej 600 rubli podczas spotkania sprzed 17 lat. Ostatecznie okazało się, że była to nieudana próba zdyskredytowania proboszcza ze Starokrzepic i wyłudzenia od niego pieniędzy⁸.

3. Wkład w upowszechnianie szkolnictwa

Jedną z pierwszych aktywności społecznych ks. F. Bieniasiewicza było jego zaangażowanie w rozwój intelektualny swoich parafian i zwiększanie dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży. Już w okresie pracy na stanowisku wikariusza w Krzepicach wraz z lekarzem Zygmuntem Witkowskim⁹ i miejscowymi nauczycielami uświadamiał rodziców na temat korzyści płynących z nauczania ich dzieci. W wielu miejscowościach należących do parafii powszechnym zjawiskiem było zaniedbywanie obowiązku szkolnego, zwłaszcza w okresach prac polowych. W uroczystość Zesłania Ducha Świętego w 1917 r. staraniem Rady Opiekuńczej z Krzepic otwarto ochronkę w Dankowicach. W wydarzeniu tym, poza licznym udziałem mieszkańców, uczestniczyła m.in. inspektorka M. Moczydłowska z Częstochowy i ochroniarka Zofia Kreczmer-Zalewska, które wygłosiły okolicznościowe przemówienia, a ks. F. Bieniasiewicz po zabranii głosu

⁸ AAN, Rada Spółdzielcza w Warszawie, sygn. 8613, Protokół Ogólnego Zebrania Towarzystwa Pożyczkowo-Oszczędnościowego w Krzepicach z 26 stycznia (8 lutego) 1914 r., k. 63–64; tamże, Spis członków Zarządu i Rady Stowarzyszenia Pożyczkowego w Krzepicach z 9 lutego 1919 r., k. 65; tamże, Protokół Ogólnego Zebrania członków Towarzystwa Pożyczkowo-Oszczędnościowego w Krzepicach z 9 lutego 1919 r., k. 99–100; tamże, Wykaz Zarządu i Rady Stowarzyszenia Pożyczkowego w Krzepicach z 3 kwietnia 1921 r., k. 60; AACz, sygn. AP 8, Pismo Stanisława Dederki do Szanownego Biskupa Kubiny z 7 kwietnia 1932 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Prześwietnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 14 kwietnia 1932 r.; *150 lat spółdzielczości bankowej w Polsce*, red. K. Stanisławski [i in.], Bydgoszcz 2012, s. 163.

⁹ Zygmunt Witkowski (1869–1931) – lekarz, pierwszy kierownik szpitala w Krzepicach, działacz społeczny, zob. K. Kęsik, *Witkowski Zygmunt, w: Kto był kim w Krzepicach i okolicy?*, s. 234–236.

Fot. 6. Projekt rozbudowy szkoły w Starokrzepicach (elewacje frontowa i południowo-zachodnia), 1924 r.

Źródło: Archiwum Państwowe w Kielcach

pobłogosławił nową placówkę opiekuńczą dla dzieci powstałą na terenie jego parafii¹⁰.

W okresie pełnienia funkcji proboszcza w Starokrzepicach doszło do rozbudowy miejscowej szkoły powszechnej. Z tej okazji 19 grudnia 1924 r. odprawił w miejscowym kościele Mszę św. i wygłosił podniosłe kazanie na temat znaczenia szkoły w życiu człowieka. W uroczystości uczestniczyli uczniowie, nauczyciele i zaproszeni goście, w tym m.in. zastępca inspektora szkolnego powiatu częstochowskiego Roman Bień, starosta częstochowski Kazimierz Kühn¹¹, dyrektor seminarium nauczycielskiego w Częstochowie Michał Sidor oraz inspektor samorządu gminnego Stanisław Cencel. Następnie uczestnicy uroczystości na czele z orkiestrą strażacką pod batutą miejscowego organisty Jana Krajewskiego przeszli w kierunku

¹⁰ APCz, Wydział Powiatowy w Częstochowie, sygn. 232, Protokoły i uchwały posiedzeń Rady Miejskiej z lat 1919–1926, k. 41–44; *Z Dankowic*, *GonCz* 12(1917), nr 127, s. 3.

¹¹ Kazimierz Kühn (1875–1957) – starosta częstochowski (1920–1932), inicjator czasopisma: „Ziemia Częstochowska”, zob. J. Związek, *Czterdzieści tomów „Ziemi Częstochowskiej” (1934–2014)*. Bibliografia, Częstochowa 2014, s. 69–71.

szkoły. Po powitaniu zebranych przez wójta gminy w Kuźniczce – Franciszka Kotarskiego przemówienia na temat znaczenia edukacji w życiu społecznym wygłosili: proboszcz, dyrektor seminarium nauczycielskiego w Częstochowie, starosta powiatu częstochowskiego, zastępca inspektora szkolnego i sekretarz Dozoru Szkolnego gminy Kuźniczka, a jednocześnie nauczyciel z Dankowic – Antoni Kocznur¹². W dalszej części proboszcz pobłogosławił nową część gmachu szkolnego, a orkiestra odegrała hymn narodowy i *Rotę* Marii Konopnickiej. Akt poświęcenia został podpisany przez zaproszonych gości i osoby zaangażowane w rozwój szkolnictwa w Starokrzepicach, które wzięły również udział w raucie zorganizowanym w nowych salach lekcyjnych i w obiedzie przygotowanym na plebanii¹³.

O zaangażowaniu ks. F. Bieniasiewicza w rozwój szkolnictwa świadczyło powołanie go w 1936 r. w skład Dozoru Szkolnego w gminie Kuźniczka na trzyletnią kadencję. Ponadto od 1926 r., gdy bp T. Kubina podjął decyzję o zorganizowaniu Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, systematycznie przekazywał ofiary najpierw na jego budowę, a następnie wyposażenie i utrzymanie. Na ten cel przekazał również część swojego spadku w zapisie testamentowym, przekazując go do rozporządzenia przez bp. T. Kubinę. Ponadto przykładem jego troski o samokształcenie było prenumerowanie „Wiadomości Diecezjalnych”, które pozwalały duszpasterzom zapoznawać się z nowymi dokumentami kościelnymi oraz traktowały o aktualnych zagadnieniach duszpasterskich i społecznych¹⁴.

¹² Antoni Kocznur (1882–1951) – kierownik i nauczyciel szkoły w Dankowicach, działacz społeczny i polityczny, zob. K. Kęsik, *Kocznur Antoni*, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy?*, s. 101–102.

¹³ APCz, Akta gminy Kuźniczka, sygn. 23, Pismo członka Rady gminy Kuźniczka W. Trojacha do Pana Inspektora Samorządu Gminnego w Częstochowie z 16 kwietnia 1924 r., k. 45; tamże, Pismo Starosty Częstochowskiego do Urzędu Gminy Kuźniczka z 29 kwietnia 1924 r., k. 46; tamże, Umowa zawarta pomiędzy wójtem gm. Kuźniczka wraz z pełnomocnikami spośród radnych z jednej strony a pp. Wilhelmem Kurpielem i Franciszkiem Bełkotem, majstrami ciesielsko-stolarskimi zamieszkającymi w Starokrzepicach z drugiej strony, k. 123–124; tamże, Umowa zawarta pomiędzy wójtem gm. Kuźniczka i pełnomocnikami gminy spośród radnych z jednej strony a p. Leonem Ryszczykiem, majstrem murarskim zamieszkającym we wsi Zimnowoda gm. Lipie z drugiej strony, k. 125–126; Archiwum Szkoły Podstawowej w Starokrzepicach, brak sygn., Kronika Szkoły Podstawowej im. Władysława Reymonta w Starokrzepicach, t. 1, Dnia 15 kwietnia 1925 r. [1924 r.]; B. Pluskota, *Ludwik Szelański – wychowawca kilku pokoleń*, „Echa Starokrzepic” (ES) 1(2011), nr 8, s. 3; tamże, „Siłaczka” z kroniki Ludwika Szelańskiego, ES 2(2012), nr 11, s. 6.

¹⁴ AACz, sygn. AP 8, Pismo Wikariusza Generalnego bpa Antoniego Zimniaka do ks. Franciszka Bieniasiewicza, proboszcza w Starokrzepicach; tamże, Pismo ks. Franciszka

4. Stowarzyszenia spożywców

Podczas pobytu w Krzepicach ks. Franciszek Bieniasiewicz zaangażował się w działalność organizacji zrzeszających producentów rolnych. W dniu 13 listopada 1913 r. decyzją rosyjskiego urzędu gubernialnego w Piotrkowie zostało zarejestrowane Stowarzyszenie Spożywców „Podpora” w Krzepicach, które rozpoczęło działalność 25 października 1914 roku. W strukturach tej instytucji duchowny pełnił funkcję członka Komisji Rewizyjnej¹⁵.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości także w Starokrzepicach podjęto działania zmierzające do utworzenia miejscowej organizacji zrzeszającej ludność rolniczą. Inicjatorami powstałego wówczas stowarzyszenia spożywców byli: ks. proboszcz F. Bieniasiewicz, Piotr Chęciński, Józef Droś, Stanisław Droś, Paweł Dyluś, Jan Kołton, Franciszek Sas, Antoni Widera, Piotr Widera i Tomasz Widera. Zatroszczyli się oni o jego formalne zatwierdzenie, dzięki czemu 2 marca 1920 r. decyzją Sądu Okręgowego w Piotrkowie pozytywnie zaopiniowano przesłany statut i 27 kwietnia 1920 r. spółdzielnia w Starokrzepicach została oficjalnie zarejestrowana. Celem jej działalności było głównie zabezpieczenie potrzeb materialnych zrzeszonej ludności oraz dążenie do zorganizowania produkcji i wzajemnej wymiany m.in. poprzez: prowadzenie zakładów handlowych i wytwórczych, zakupy hurtowe, przetwarzanie i wytwarzanie artykułów spożywczych i przedmiotów użytku domowego bądź gospodarczego oraz odsprzedażanie ich osobom zrzeszonym po cenach detalicznych, działania oszczędnościowe i ubezpieczeniowe, a także organizowanie kursów dokształcających. Stowarzyszenie obejmowało swoim zasięgiem zarówno Starokrzepice, jak i okoliczne miejscowości. Przynależność do niego była związana z wnoszeniem określonych opłat członkowskich i udziałem w cokuwartalnych zebraniach. Pierwszym prezesem spółdzielni spożywców został Franciszek Kotarski, a członkami zarządu ks. proboszcz F. Bieniasiewicz i Piotr Widera. W 1923 r. decyzją

Bieniasiewicza do Prześwietnej Kurii Biskupiej [w Częstochowie] z 2 stycznia 1946 r.; tamże, Testament ks. Franciszka Bieniasiewicza z 25 stycznia 1946 r.; *W sprawie budowy seminarium duchownego*, „Wiadomości Diecezjalne” (WD), 2(1927), nr 4, s. 32; *Wykaz ofiar na seminarium duchowne*, WD, 4(1929), nr 2, s. 19; *Wykaz ofiar złożonych przez WW. Księży na seminarium duchowne w 1930 r.*, WD, 5(1930), nr 5, s. 68.

¹⁵ APCz, Sąd Okręgowy w Piotrkowie Wydział Zamiejscowy w Częstochowie (SOPCz), Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców „Podpora” w Krzepicach [1921–1944], sygn. 3185, Zaświadczenie Magistratu m. Krzepice z 25 listopada 1921 r., k. 6.

Sądu Okręgowego w Piotrkowie zatwierdzono nowy statut. Odtąd organizacja otrzymała nazwę: Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców „Ogniwo” w Starokrzepicach. W tym okresie zrzeszała ona już 216 osób. Dnia 3 lutego 1923 r. podczas walnego zebrania jego przewodniczącym wybrano ks. F. Bieniasiewicza, a sekretarzem – nauczyciela J. Kołtona. W skład rady weszli: ks. F. Bieniasiewicz, Ludwik Korzekwa i A. Widera, a zastępcami zostali: Wawrzyniec Droś, Józef Piłśniak i Marcin Wiecha. W skład zarządu powołano P. Dylusia, J. Kołtona i P. Widerę, a także w charakterze zastępcy – Franciszka Kotarskiego. W dniu 29 marca 1923 r. stowarzyszenie spożywców zostało wpisane do rejestru spółdzielni przez sąd w Piotrkowie na czas nieokreślony. W następstwie tych decyzji powstał w Starokrzepicach sklep o nazwie: „Ogniwo”. Niestety w 1928 r. pogarszająca się sytuacja materialna ludności wpłynęła na jego likwidację, a zmagazynowane w nim towary zostały przekazane na rzecz miejscowej straży pożarnej. Jednocześnie w tym roku doszło do rozwiązania spółdzielni¹⁶.

W kolejnych latach ks. F. Bieniasiewicz nadal prowadził własne gospodarstwo, dzięki czemu interesował się problemami miejscowych rolników. Już w 1921 r. podczas wizytacji kanonicznej parafii relacjonował, że w Starokrzepicach występowały „czynniki wywrotowe”, ale stanowiły one znikomą liczbę na tle ogólnej pozytywnej oceny

¹⁶ APCz, Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców „Ogniwo” z odp. udziałami w Starokrzepicach [1923–1938], sygn. SOPCz 3194, Statut Okręgowego Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców „Ogniwo” w Starokrzepicach, k. 2, 4–6, 12; tamże, Statut Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców pn. „Ogniwo” w Starokrzepicach z 12 kwietnia 1920 r., k. 17–22; tamże, Statut Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców pn. „Ogniwo” w Starokrzepicach, s. 25–32; tamże, Pismo Stowarzyszenia Spożywców „Ogniwo” w Starokrzepicach do Sądu Okręgowego [w Piotrkowie] z 14 sierpnia 1922 r., k. 1; tamże, Protokół walnego zgromadzenia członków Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców „Ogniwo” w Starokrzepicach z 3 lutego 1923 r., k. 23–24; tamże, Pismo do Sądu Okręgowego Wydział Rejestracji Firm w Piotrkowie z 13 lutego 1923 r., k. 16; tamże, Postanowienie sędziego rejestrowego z 29 marca 1923 r., k. 33; tamże, Zawiadomienie nr 1727 z 30 maja 1923 r., k. 37; tamże, Rejestracje stowarzyszeń, k. 66; tamże, Rachunek kosztów w sprawie firmy „Ogniwo” z 20 czerwca 1923 r., k. 38; tamże, Pismo Rady Spółdzielczej Ministerstwa Skarbu do Sądu Okręgowego jako rejestrowego w Piotrkowie z 22 listopada 1934 r., k. 76; tamże, Pismo Posterunku Policji Państwowej w Krzepicach do Sądu Okręgowego w Piotrkowie Wydział Zamiejscowy w Częstochowie z 22 grudnia 1934 r., k. 77; tamże, Pismo Sądu Okręgowego w Piotrkowie Wydział Zamiejscowy w Częstochowie do Posterunku Policji Państwowej w Krzepicach z 14 grudnia 1934 r., k. 79; tamże, Wywiad posterunkowego Jana Nowackiego, k. 78; tamże, Postanowienie Sądu Okręgowego w Piotrkowie Wydział Zamiejscowy w Częstochowie z 8 stycznia 1935 r., k. 80–81; *Rejestracje stowarzyszeń*, „Społem!” 16(1923), nr 16, s. 23.

wiernych. W 1930 r. stał się celem ataków ze strony Związku Zawodowego Robotników Rolnych w Rzeczypospolitej Polskiej i Polskiej Partii Socjalistycznej, które reprezentowały nurt lewicowy i odznaczały się nastawieniem antyklerykalnym. Organizacje te 9 marca 1930 r. zwołały wiec polityczny w pobliskiej Kuźniczce, podczas którego głos zabrano kilku senatorów i przedstawicieli lokalnej społeczności pozytywnie nastawionych do duchowieństwa. Proboszczowi ze Starokrzepic zarzuczano zachęcenie ich do aktywnego udziału w spotkaniu. Ponadto 20 marca 1930 r. w Starokrzepicach odbył się pogrzeb, w którym uczestniczyli m.in. przedstawiciele Związku Zawodowego Małorolnych RP. Na łamach lokalnej prasy opisywano zachowanie ks. F. Bieniasiewicza, który rzekomo miał odebrać świecę jednemu z członków tej organizacji idącemu w kondukcie¹⁷.

W 1938 r. nastąpiło oficjalne wykreślenie spółdzielni starokrzepickiej z rejestru handlowego. Wydarzenie to stało się bodźcem do ponownej konsolidacji miejscowych rolników, którzy podjęli starania o wznowienie działalności tej organizacji. W konsekwencji w 1940 r. zarejestrowano spółdzielnię Spożywców „Zgoda” w Starokrzepicach. W tym okresie ks. F. Bieniasiewicz jako proboszcz parafii w Wielgomłynach nadal angażował się w rozwój rolnictwa. Wówczas w prowadzeniu gospodarstwa pomagało mu troje parafian ze Starokrzepic: Franciszka Kwaśna, Roch Ligus i Józefa Pluskota, którym zapisał w testamencie: klacz i dwie krowy, narzędzia rolnicze oraz zboże¹⁸.

5. Straż ogniowa

W 1917 r. w Starokrzepicach odbyło się zebranie sołeckie, podczas którego wysunięto postulat utworzenia miejscowego oddziału Ochotniczej Straży Ogniowej. Jego powstanie nastąpiło 5 maja 1918 r. z inicjatywy

¹⁷ Wizyta pasterska J.E. Biskupa Sufragana na wiosnę 1921 r. Starokrzepice, KDWi, 16(1922), nr 10, s. 400; *Wielki wiec w Kuźniczce*, „Częstochowianin”, 4(1930), nr 11, s. 4; *Księża miłość bliźniego*, „Częstochowianin”, 4(1930), nr 14, s. 5.

¹⁸ AACz, sygn. AP 8, Testament ks. Franciszka Bieniasiewicza z 25 stycznia 1946 r.; tamże, Pismo ks. Franciszka Bieniasiewicza do Waszej Eksceleńcy Najczcigodniejszego Arcypasterza z 11 marca 1946 r.; APCz, sygn. SOPCz 3194, Pismo inspektora Cz. Potempskiego do Sądu Okręgowego jako rejestrowego w Częstochowie 30 grudnia 1937 r., k. 84; tamże, Postanowienie sędziego rejestrowego, k. 91; tamże, Zawiadomienie Wydziału Zamiejscowego Sądu Okręgowego Piotrkowskiego w Częstochowie nr 141/38 z 14 lutego 1938 r., k. 92; *Aus dem Handelsregister (Z rejestru handlowego)*, „Mitteilungsblatt der Industrie-und Handelskammer für den Distrikt Radom”, 1(1940), nr 10, s. 243.

ks. proboszcza Franciszka Bieniasiewicza, organisty Jana Krajewskiego, Jana Kierata i Franciszka Sasa. Dnia 16 czerwca 1920 r. straż pożarna w Starokrzepicach została oficjalnie zarejestrowana na podstawie decyzji wojewody kieleckiego. W 1922 r. do Zarządu, poza proboszczem będącym jego prezesem, należeli: J. Kierat, Jan Borecki, Jan Krajewski, Jan Kołton i Stanisław Widera, a w składzie Komisji Rewizyjnej zasiadali F. Sas i Wojciech Mazurek. Początkowo na wyposażeniu jednostki były: dwa beczkowsy, sikawka ręczna, osiem toporków, cztery bosaki i dwie drabiny. W latach dwudziestych XX w. właściciel majątku Lutrowskie o nazwisku Zalc ufundował dla niej sztandar. Strażnica mieściła się w szopie znajdującej się na placu parafialnym obok plebanii, a przeniesiono ją do domu parafialnego powstałego z inicjatywy proboszcza. Mieszkańcy Starokrzepic wpłacali środki na utrzymanie straży, dzięki czemu nie było konieczności organizowania zbiórek ulicznych na ten cel. Taka postawa budziła uznanie w środowisku pożarniczym. Środki te przeznaczano również na zakup instrumentów dętych i prowadzenie orkiestry strażackiej¹⁹.

Działalność oddziału sprowadzała się przede wszystkim do ratowania życia i dobytku mieszkańców Starokrzepic i okolicy przed skutkami pożarów i powodzi. Ponadto jej członkowie angażowali się w organizację lokalnych uroczystości, w tym kościelnych, a zwłaszcza trzymali wartę przy grobie Pańskim. Przykładowo podczas powodzi w marcu 1924 r. strażacy przy pomocy jednostek z sąsiednich miejscowości zapobiegli zniszczeniu mostu na rzece Liswarcie. Z kolei w 1925 r. w pobliskim Wichrowie, znajdującym się na terenie Rzeszy Niemieckiej, wybuchł pożar zabudowań gospodarczych. Wówczas strażacy ze Starokrzepic po dostrzeżeniu kłębow dymu wyruszyli na pomoc, a następnie wspólnie z jednostkami z Bodzanowic i Wichrowa ugasili pożar przy pomocy dwóch sikawek i czterech beczek. Dzięki posiadaniu na wyposażeniu wystarczająco długich węży naczelnik J. Krajewski podjął decyzję, aby jedną z sikawek wykorzystać do podawania wody ze studni. Takie rozwiązanie zapewniło sprawne ukończenie akcji gaśniczej i spotkało się z uznaniem niemieckich oddziałów, które zaproponowały zorganizowanie wspólnych ćwiczeń ze strażakami ze Starokrzepic. Po kilku tygodniach jednostka

¹⁹ APCz, Starostwo Powiatowe Częstochowskie, sygn. 55, [Wykaz Straży Ogniowych działających na terenie gminy Kuźniczka] z 7 marca 1922 r., k. 91; *W Starokrzepicach*, „Przegląd Pożarniczy” (PPOż), 12(1926), nr 12, s. 211.

za pomoc przy gaszeniu pożaru otrzymała specjalne podziękowanie od Rzeszy Niemieckiej i landrata oleskiego. W latach trzydziestych XX w. przy wsparciu ks. proboszcza F. Bieniasiewicza oddział straży pożarnej powstał również w Bobrowej²⁰.

6. Stowarzyszenia Akcji Katolickiej

Wśród wielu organizacji społecznych powstających w okresie międzywojennym ważne miejsce zajmowały stowarzyszenia o charakterze religijnym, funkcjonujące w ramach Ligi (od 1930 r. – Akcji) Katolickiej. Miały one na celu przede wszystkim podejmowanie aktualnych wyzwań społecznych, rozwijanie kultury i oświaty oraz prowadzenie działalności obywatelsko-patriotycznej. W odpowiedzi na zachęty bp. S. Zdzitowieckiego 25 maja 1920 r. podczas zebrania dekanalnego w Kłobucku poruszono kwestię organizowania katolickich stowarzyszeń młodzieży. Wysunięto wówczas postulat zaangażowania odpowiednich instruktorów, którzy mieli pomagać duszpasterzom w zakładaniu oddziałów parafialnych, jednak brakowało odpowiednich funduszy na ten cel. Wówczas głos zabral ks. F. Bieniasiewicz, który nie tylko zaproponował przeprowadzenie składki wśród duchownych, ale jednocześnie przekazał dziekanowi pierwszą osobistą wpłatę w wysokości 100 marek²¹.

W kolejnych latach zgodnie z ogólnokrajowymi i ogólnodiecezjalnymi tendencjami stowarzyszenia Akcji Katolickiej powstały z inicjatywy proboszcza również w Starokrzepicach. W dniu 17 stycznia 1931 r. działalność zapoczątkowało Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, którego celem było nie tylko rozwijanie pobożności, ale przede wszystkim przygotowywanie młodego pokolenia do właściwego gospodarowania ziemią oraz zwalczanie analfabetyzmu i w konsekwencji – zabezpieczenie

²⁰ AKMCz, APar, sygn. 133/295, Umowa [między Radą Parafialną a Zarządem Ochotniczej Straży Pożarnej ze Starokrzepic] z 23 lutego 1949 r.; tamże, Protokół wizyty pasterskiej par. Starokrzepice dokonanej 4 i 5 września 1952 r. przez ks. dr. Zdzisława Golińskiego, biskupa częstochowskiego, k. 2; Archiwum Muzeum Wsi Regionalnej w Rudnikach, brak sygn., Kronika Ochotniczej Straży Pożarnej w Bobrowej, 1934 r.; *Listy do redakcji*, PPOż 10(1924), nr 8, s. 134; *Echa pożaru na terytorium Niemiec*, PPOż, 12(1926), nr 10, s. 175–176; B. Pluskota, *Historia OSP Starokrzepice*, ES, 1(2011), nr 1, s. 1; A. Wąsińska, *Sprawy poważne opisane żartem*, ES, 1(2011), nr 1, s. 3.

²¹ *Katolickie Związki Młodzieży*, KDWł, 12(1918), nr 12, s. 336; W. Zawadzki, *Kłobucko. Sprawa Stowarzyszeń Młodzieży*, KDWł, 14(1920), nr 6, s. 216; M. Wiera, *Działalność Akcji Katolickiej w parafiach powiatu wieluńskiego (1927–1939)*, „Ziemia Częstochowska”, 47(2021), s. 276–277, 283–284.

potrzeb materialnych osób w podeszłym wieku. Szczególną aktywnością odznaczały się należące do niego sekcje przysposobienia rolniczego, sportowa i czytelnicza. W 1935 r. organizacja zrzeszała ok. 40 członków. W tym roku zaplanowano wizytację Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej w Starokrzepicach. Otrzymała się ona 29 września podczas uroczystości pobłogosławienia sztandaru tego oddziału. W wydarzeniu uczestniczyły pozostałe miejscowe kolumny Akcji Katolickiej, delegacje z okolicznych parafii i wielu wiernych. Przejście z placu przed kościołem na nabożeństwo odbyło się przy akompaniamencie miejscowej orkiestry strażackiej. Mszę św. odprawił wikariusz z Wiewca – ks. Wacław Bogucki²², a kazanie wygłosił sekretarz generalny stowarzyszeń – ks. Franciszek Strugała²³. Z kolei sztandar pobłogosławił ks. proboszcz F. Bieniasiewicz. Po południu odbyło się zebranie młodzieży wraz z przemówieniem ks. F. Strugały na temat programu pracy stowarzyszeń oraz akademią połączoną z referatem ks. W. Boguckiego. Obaj duchowni bardzo pozytywnie ocenili zaangażowanie wiernych w działalność wszystkich czterech oddziałów Akcji Katolickiej zrzeszających kobiety i mężczyzn oraz młodzież żeńską i męską, a także budowę nowoczesnego domu parafialnego, który został wzniesiony w latach 1934–1936 i stał się miejscem spotkań dla organizacji religijnych i społecznych. Podkreślili przy tym ogromne zasługi proboszcza. W 1938 r. Katolickie Stowarzyszenie Mężów liczyło 34 osoby, Katolickie Stowarzyszenie Kobiet – 60 osób, a Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej – 30 osób. Wszystkie oddziały Akcji Katolickiej prowadziły swoją działalność do końca okresu międzywojennego²⁴.

²² Ks. Wacław Bogucki (ur. w 1911 r.) – wikariusz w Wiewcu (od 1935 r.), zob. *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis pro anno Domini 1936*, Częstochoviae 1936, s. 51.

²³ Ks. Franciszek Strugała (1904–1942) – prefekt między innymi w Wieluniu (1933–1934), pracownik Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Częstochowie, sługa Boży, zob. M. Widera, *Dzieje Kościoła katolickiego w powiecie wieluńskim (1918–1939)*, Opole 2021, s. 791–792.

²⁴ AACz, Księgi biskupie i kurialne, sygn. 102, Kwestionariusz parafii Starokrzepice z 15 września 1949 r., k. 746–747; Ruch w organizacji, „Czyn Katolicki”, 2(1935), nr 4, s. 21; *Z uroczystości poświęcenia sztandaru K.S.M. w Starokrzepicach*, „Niedziela”, 10(1935), nr 42, s. 508; *Jednodniówka* wydana z okazji Zjazdu Katolickiego w 10-lecie istnienia diecezji częstochowskiej, Częstochowa 1936, s. 60; *Gotów!*, „Niedziela”, 14(1939), nr 16, s. 350; J. Związek, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990, s. 304; tenże, *Katolickie stowarzyszenia społeczne w diecezji częstochowskiej (1925–1939)*, Częstochowa 1994, s. 116; Widera, *Z dziejów parafii w Starokrzepicach*, s. 210–211.

7. Zaangażowanie patriotyczne

Poza działalnością społeczną na rzecz mieszkańców poszczególnych wspólnot parafialnych, w których posługiwał ks. Franciszek Bieniasiewicz na zajmowanych stanowiskach duszpasterskich, jego aktywność obejmowała działania ściśle patriotyczne. Już w 1919 r., gdy sytuacja finansowa II Rzeczypospolitej była dramatyczna, proboszcz ze Starokrzepic zapisał się na pożyczkę państwową w częstochowskim oddziale Banku Handlowego w Warszawie na 1000 rubli z oprocentowaniem wynoszącym 5%. W praktyce oznaczało to oddanie własnych oszczędności jako daniny patriotycznej w zamian za obligacje nowo powstającego państwa²⁵.

W związku z odzyskaniem dostępu Polski do morza, które nastąpiło 10 lutego 1920 r., podejmowano kroki w kierunku zorganizowania corocznego Święta Morza. Pierwsze oficjalne obchody odbyły się 31 lipca 1932 r. w Gdyni przy udziale prezydenta Ignacego Mościckiego, a w kolejnych latach urządzano je 29 czerwca również w wymiarze lokalnym. W dniu 28 czerwca 1933 r. w Dankowicach, Starokrzepicach i Zajączkach z okazji Święta Morza przygotowano okolicznościowe odczyty, które wygłosili nauczyciele miejscowych szkół. Centralne obchody przy udziale około tysiąca mieszkańców z pobliskich wiosek zorganizowano w Starokrzepicach. Rozpoczęły się one od Mszy św., podczas której ks. proboszcz F. Bieniasiewicz wygłosił kazanie patriotyczne. Następnie wszyscy zebrani na czele z orkiestrą dętą i Strażą Pożarną ze Starokrzepic przeszli w pochodzie w kierunku granicy polsko-niemieckiej, znajdującej się tuż za miejscowością. Po dotarciu na wyznaczone miejsce wygłoszono patriotyczne przemówienia, przyjęto jednogłośnie rezolucję podkreślającą konieczność dostępu Polski do morza, wzniesiono okrzyk na cześć prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i marszałka Józefa Piłsudskiego oraz odegrano hymn narodowy i odśpiewano *Rotę*. Uroczystość zorganizowana w bliskości granicy nie tylko miała podniosły charakter, ale również stała się okazją do zaznaczenia własnej państwowości i zamanifestowania jedności narodowej niepodległego kraju²⁶.

²⁵ *Zapisy na pożyczkę państwową*, GonCz, 14(1919), nr 34, s. 3.

²⁶ *Biskup Kujawsko-Kaliski do Wiel[ebnego] Duchowieństwa i Ludu Wiernego*, KDWi, 14(1920), nr 2, s. 34; *Wielka manifestacja w dniu „Święta Morza” w gm. Kuźniczka*, „Słowo Częstochowskie”, (SCz) 3(1933), nr 149, s. 4; J. Drozd, *Sojusz narodu polskiego z morzem. Święto Morza w Gdyni 1932–1939*, Gdańsk 2021, s. 15–41.

Wyrazem troski ks. F. Bieniasiewicza o sprawy narodowe było również jego zaangażowanie podczas wyborów parlamentarnych w 1935 roku. Pełnił wówczas funkcję przewodniczącego komisji wyborczej w gminie Kuźniczka przy pomocy zastępcy, którym został nauczyciel szkoły w Starokrzepicach – Ludwik Szelański²⁷. Zwieńczeniem działalności społecznej i patriotycznej duchownego było przyznanie mu decyzją prezydenta I. Mościckiego z 4 września 1937 r. Złotego Krzyża Zasługi, który zgodnie z ustawą z 1923 r. miał na celu „odznaczenie osób, które od chwili wskrzeszenia Państwa Polskiego położyły względem niego lub jego obywateli zasługi, spełniając czyny, nieależące w zakresie ich zwyczajnych obowiązków, a przynoszących znaczną korzyść Państwu lub poszczególnym obywatelom”²⁸. To prestiżowe odznaczenie przyznano mu w dowód uznania jego wybitnych osiągnięć w zakresie tzw. patriotyzmu codziennego, odnoszącego się do rzetelnej pracy, ofiarności społecznej oraz szczególnego wkładu w rozwój kraju. Ksiądz F. Bieniasiewicz w ostatnich latach życia nadal podejmował działania patriotyczne mimo zaawansowanego wieku i postępującej choroby. Wyrazem tego w czasie drugiej wojny światowej było zawiązanie współpracy z ruchem oporu funkcjonującym na terenie jego ostatniej parafii w Wielgomłynach²⁹.

* * *

Aktywność społeczno-patriotyczna ks. Franciszka Bieniasiewicza była ściśle związana z zajmowanymi przez niego stanowiskami parafialnymi i korelowała z podejmowaną działalnością duszpasterską, prowadzoną głównie wśród mieszkańców Krzepic i Starokrzepic. Jednocześnie wiele uwagi poświęcał on trosce o właściwy stan nieruchomości kościelnych. Na uwagę zasługuje jego udział w inicjowaniu licznych organizacji o różnorodnych profilach, które łączyły ludność w pierwszych dekadach XX wieku. Zaangażowanie duchownego w funkcjonowanie instytucji

²⁷ Ludwik Szelański (1900–1973) – nauczyciel (od 1924 r.) i kierownik Szkoły Podstawowej w Starokrzepicach (1929–1967), zob. M. Maroń-Trawińska, *Szelański Ludwik, w: Kto był kim w Krzepicach i okolicy?*, s. 215–216.

²⁸ Ustawa z dnia 23 czerwca 1923 r. o ustanowieniu „Krzyża Zasługi”, *„Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”*, 1923, nr 62, poz. 458.

²⁹ *Przewodniczący obwodowych komisji wyborczych w powiecie częstochowskim i ich zastępcy*, SCz, 5(1935), nr 174, s. 5; *Odznaczenia*, „Nowa Polska”, 2(1937), nr 37(54), s. 4; Zarządzenie o nadaniu Złotego Krzyża Zasługi z 4 września 1937 r., „Monitor Polski”, 20(1937), nr 203, poz. 336.

społecznych – w tym o charakterze finansowym, oświatowym, rolniczym czy pożarniczym – doskonale odpowiadało na postulaty ówczesnych encyklik społecznych i stanowiło odpowiednie przygotowanie do rozwijania struktur Akcji Katolickiej, zgodnie z zachętami biskupów kujawsko-kaliskiego i częstochowskiego. Działalność ta, poza troską duszpasterską o wiernych powierzonych jego opiece, obejmowała również zaangażowanie na rzecz podniesienia poziomu życia lokalnej społeczności i przygotowania młodego pokolenia do odpowiedzialnego wpływania na kształt odrodzonego państwa polskiego. Nie bez znaczenia pozostawało położenie miejscowości, w których wychowywał się i pracował ks. F. Bieniasiewicz – zarówno Kowale i Praszka, jak również Krzepice i Starokrzepice znajdowały się najpierw na terenie zaboru rosyjskiego, a następnie w bezpośredniej bliskości granicy polsko-niemieckiej. Takie okoliczności z pewnością były dla niego impulsem do podejmowania aktywności o charakterze społecznym i patriotycznym, mającej na celu umacnianie polskości i stabilności państwowej. Mimo lokalnego zasięgu oddziaływania, działalność ks. F. Bieniasiewicza miała doniosłe znaczenie dla rozwoju polskiego społeczeństwa i została doceniona poprzez przyznanie mu w 1937 r. Złotego Krzyża Zasługi.

THE SOCIAL AND PATRIOTIC ACTIVITIES OF FR. FRANCISZEK BIENIASIEWICZ (1878–1947)

Keywords: Rev. Franciszek Bieniasiewicz, Russian partition, Second Polish Republic, Krzepice, Starokrzepice, social activity, patriotic activity, social organizations, Golden Cross of Merit.

Abstract: This article presents the multifaceted socio-patriotic activities of Fr. Franciszek Bieniasiewicz, undertaken amidst the changing political circumstances of the first half of the 20th century. These activities aimed primarily to improve the living conditions of parishioners in Krzepice and Starokrzepice and were rooted in his pastoral concern for the faithful entrusted to his care. The clergyman's involvement included initiating and supporting associations focused on finance, education, agriculture, and firefighting, and later shifted toward the development of Catholic Action. The study also highlights the patriotic initiatives undertaken by Fr. Bieniasiewicz. This activity, which extended beyond standard priestly duties, was recognized in 1937 with the award of the Gold Cross of Merit for his achievements in the field of social work.

Sections: [Introduction] > 1. Biographical sketch of Father Franciszek Bieniasiewicz > 2. Activity in financial institutions > 3. Contribution

to the promotion of education > 4. Consumer associations > 5. Fire brigade > 6. Catholic Action Associations > 7. Patriotic involvement > [Conclusion].

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie:

Akta personalne ks. Franciszka Bieniasiewicza, sygn. 8.

Księgi biskupie i kurialne, Kwestionariusz czyli dane do rocznika jubileuszowego za lata 1926–1949, sygn. 102.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Częstochowie, Akta parafialne, Starokrzepice [1920–], sygn. 133/295.

Archiwum Klasztoru Redemptorystów w Krakowie, Kronika Domu Krakowskiego, t. 2: lata 1914–1924, sygn. K–II.

Archiwum Parafii w Starokrzepicach, Plan domu parafialnego w Starokrzepicach, gm. Kuźniczka [1934 r.], brak sygn.

Archiwum Parafii w Wielgomłynach:

Księga wizyt biskupich parafii Wielgomłyny [1877–1954], brak sygn.

Unikat aktów zmarłych w par. Wielgomłyny od 1942 r. do 1947 r., brak sygn.

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Rada Spółdzielcza w Warszawie, Kasa Stefczyka w Krzepicach (woj. kieleckie, pow. Częstochowa). 1912, 1914–1923, 1925–1927, 1930, 1933, 1935, 1937, sygn. 8613.

Archiwum Państwowe w Częstochowie, Akta gminy Kuźniczka, Szkolnictwo i sprawy wyznaniowe [1923–1924], sygn. 23.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie, Wydział Zamiejscowy w Częstochowie:

Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców „Ogniwo” z odp. udziałami w Starokrzepicach [1923–1938], sygn. 3194.

Spółdzielcze Stowarzyszenie Spożywców „Podpora” w Krzepicach [1921–1944], sygn. 3185.

Starostwo Powiatowe Częstochowskie:

Stowarzyszenia Straży Ogniovej Ochotniczej [1919–1939], sygn. 55.

Wydział Powiatowy w Częstochowie, [Miasto Krzepice. Protokoły i uchwały posiedzeń Rady Miejskiej [1919–1926], sygn. 232.

Archiwum Państwowe w Kielcach, Urząd Wojewódzki Kielecki I, Starokrzepice w[ie] ś, pow. częstochowski – szkoła. Plan budowy szkoły 7-izbowej w Starokrzepicach gm. Kuźniczka w pow. częstochowskim [1925 r.], sygn. 18015.

Archiwum Muzeum Wsi Regionalnej w Rudnikach, Kronika Ochotniczej Straży Pożarnej w Bobrowej [1933–1972], brak sygn.

Archiwum Szkoły Podstawowej w Starokrzepicach, Kronika Szkoły Podstawowej im. Władysława Reymonta w Starokrzepicach, t. 1 [1905–1940], brak sygn.

- Biskup Kujawsko-Kaliski do Wiel[ebnego] Duchowieństwa i Ludu Wiernego*, KDWł, 14(1920), nr 2, s. 34.
- Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis vladislaviensis seu calissiensis pro anno Domini 1897 [–1899, 1906–1908]*, Varsaviae 1904 [–1899, 1906–1908].
- Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis częstochoviensis pro anno Domini 1936*, Częstochoviae 1936.
- Zmiany w diecezji*, „Goniec Częstochowski”, 1(1907), nr 274, s. 3.
- Aus dem Handelsregister (Z rejestru handlowego)*, „Mitteilungsblatt der Industrie-und Handelskammer für den Distrikt Radom”, 1(1940), nr 10, s. 243.
- Ustawa z dnia 23 czerwca 1923 r. o ustanowieniu „Krzyża Zasługi”, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, 1923, nr 62, poz. 458.
- Zarządzenie o nadaniu Złotego Krzyża Zasługi z 4 września 1937 r., „Monitor Polski”, 20(1937), nr 203, poz. 336.
- Drozd J., *Sojusz narodu polskiego z morzem. Święto Morza w Gdyni 1932–1939*, Gdańsk 2021.
- Echa pożaru na terytorium Niemiec*, „Przegląd Pożarniczy”, 12(1926), nr 10, s. 175–176.
- Gotów!*, „Niedziela”, 14(1939), nr 16, s. 350.
- Jednodniówka wydana z okazji Zjazdu Katolickiego w 10-lecie istnienia diecezji częstochowskiej*, Częstochowa 1936.
- Katolickie Związki Młodzieży*, KDWł, 12(1918), nr 12, s. 336.
- Kęsik K., Kocznur Antoni, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy? Słownik biograficzny*, t. 1, red. K. Kęsik, M. Widera, Krzepice 2025, s. 101–102.
- Kęsik K., Witkowski Zygmunt, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy? Słownik biograficzny*, t. 1, red. K. Kęsik, M. Widera, Krzepice 2025, s. 234–236.
- Kostrzewski P., Bromski Ignacy, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy? Słownik biograficzny*, t. 1, red. K. Kęsik, M. Widera, Krzepice 2025, s. 35–37.
- Księża miłość bliźniego*, „Częstochowianin”, 4(1930), nr 14, s. 5.
- Listy do redakcji*, „Przegląd Pożarniczy”, 10(1924), nr 8, s. 134.
- Maroń-Trawińska M., Szelański Ludwik, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy? Słownik biograficzny*, t. 1, red. K. Kęsik, M. Widera, Krzepice 2025, s. 215–216.
- Odnaczenia*, „Nowa Polska”, 2(1937), nr 37(54), s. 4.
- Pluskota B., *Historia OSP Starokrzepice*, „Echa Starokrzepic” 1(2011), nr 1, s. 1.
- Pluskota B., *Ludwik Szelański – wychowawca kilku pokoleń*, „Echa Starokrzepic”, 1(2011), nr 8, s. 3.
- Pluskota B., „*Silaczka*” z kroniki Ludwika Szelańskiego, „Echa Starokrzepic”, 2(2012), nr 11, s. 6.
- Przewodniczący obwodowych komisji wyborczych w powiecie częstochowskim i ich zastępcy*, „Słowo Częstochowskie”, 5(1935), nr 174, s. 5.

- Rejestracje stowarzyszeń*, „Społem!”, 16(1923), nr 16, s. 23.
- Rosa A., *Działalność banków spółdzielczych*, w: *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi*, t. 2, red. M. Halamska, M. Stanny, J. Wilkin, Warszawa 2019, s. 1077–1096.
- Ruch w organizacji*, „Czyn Katolicki”, 2(1935), nr 4, s. 21.
- 150 lat spółdzielczości bankowej w Polsce*, red. K. Stanisławski [i in.], Bydgoszcz 2012.
- W sprawie budowy seminarium duchownego*, „Wiadomości Diecezjalne”, 2(1927), nr 4, s. 32.
- W Starokrzepicach*, „Przegląd Pożarniczy”, 12(1926), nr 12, s. 211.
- Wąsińska A., *Sprawy poważne opisane żartem*, „Echa Starokrzepic”, 1(2011), nr 1, s. 3.
- Widera M., *Działalność Akcji Katolickiej w parafiach powiatu wieluńskiego (1927–1939)*, „Ziemia Częstochowska”, 47(2021), s. 269–304.
- Widera M., *Dzieje Kościoła katolickiego w powiecie wieluńskim (1918–1939)*, Opole 2021.
- Widera M., *Z dziejów parafii w Starokrzepicach. W 110. rocznicę poświęcenia kościoła*, Opole 2023.
- Widera M., *Bieniasiewicz Franciszek*, w: *Kto był kim w Krzepicach i okolicy? Słownik biograficzny*, t. 1, red. K. Kęsik, M. Widera, Krzepice 2025, s. 28–30.
- Wielka manifestacja w dniu „Święta Morza” w gm. Kuźniczka*, „Słowo Częstochowskie”, 3(1933), nr 149, s. 4.
- Wielki wiec w Kuźniczce*, „Częstochowianin”, 4(1930), nr 11, s. 4.
- Wizyta pasterska J.E. Biskupa Sufragana na wiosnę 1921 r. Starokrzepice*, KDWł, 16(1922), nr 10, s. 400.
- Wlazlak W.P., *Ks. Franciszek Bieniasiewicz (25 I 1878 r. – 12 IV 1947 r.)*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 80(2006), nr 6–8, s. 142.
- Wykaz ofiar na seminarium duchowne*, „Wiadomości Diecezjalne”, 4(1929), nr 2, s. 19.
- Wykaz ofiar złożonych przez WW. Księża na seminarium duchowne w 1930 r.*, „Wiadomości Diecezjalne”, 5(1930), nr 5, s. 68.
- Z Dankowic*, „Goniec Częstochowski”, 12(1917), nr 127, s. 3.
- Z uroczystości poświęcenia sztandaru K.S.M. w Starokrzepicach*, „Niedziela”, 10(1935), nr 42, s. 508.
- Zapisy na pożyczkę państwową*, „Goniec Częstochowski”, 14(1919), nr 34, s. 3.
- Zawadzki W., *Kłobucko. Sprawa Stowarzyszeń Młodzieży*, KDWł, 14(1920), nr 6, s. 216.
- Związek J., *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990.
- Związek J., *Katolickie stowarzyszenia społeczne w diecezji częstochowskiej (1925–1939)*, Częstochowa 1994.
- Związek J., *Czterdzieści tomów „Ziemi Częstochowskiej” (1934–2014). Bibliografia*, Częstochowa 2014.